

УДК 7.047:741

*Острогляд О.В.,
старший викладач*

*Гринь А.,
студентка 3-го курсу*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ГРАФІЧНІСТЬ У ПЛЕНЕРНІЙ ПРАКТИЦІ

У статті розкрита важливість як живописних робіт, так і графічних зарисовок та етюдів, які зазвичай сприймаються як вправами, так і підготовчим матеріалом, для подальшого дослідження. Описаний власний досвід, здобутий під час живописної та ознайомчої практики 2017 року.

Ключові слова: пленер, практика, пленеризм, українська графіка, зарисовки, графічні матеріали, архітектурна освіта.

Постановка проблеми. Не всі автори створюють свої роботи, сидячи в майстерні. І не у всіх є можливість писати із фотографії, тим більше що фотоапарат не може передати об'єм і відчуття простору, як би не старався. Для вирішення цієї проблеми і існує пленер. Причому об'єктом творчості може бути що завгодно: рослини і ландшафт, панорами міста і окремі споруди, портрет і багато іншого [1].

Були переглянуті та проаналізовані статті про історію виникнення пленеру, української графіки, значення пленеризму російської школи. Знайдені та охарактеризовані майстри граверства, офорту, графіки, художники тощо.

Виклад основного матеріалу. Пленер походить від французького «en plein air», що означає «відкритий простір»[2].

Тільки працюючи на пленері, можна жваво і повно передати особливості природного освітлення і природних умов. Ще на початку 19 століття англійський художник Д. Констебл писав пейзажні етюди з натури, намагаючись передати в них зміни погоди і атмосфери, але картини писалися в майстерні (рис.1).

В середині 19 століття барбізонці стали писати безпосередньо «на натурі», намагаючись передати в живописі стан природи в певний момент дня і пори року. Тому вони працювали над невеликими картинами, які можна було створити за один-два сеанси і при необхідності завершити в майстерні.

Ця новація пов'язана зі змінами в світогляді і естетичних уявленнях Нового часу. Людей стали більше цікавити не абстрактні ідеальні образи «позачасової краси», а цінність того, що минає – моменту, миті швидкоплинного життя.

Рис.1. Приклади робіт Джона Констебла

а)

б)

в)

г)

Рис.2. а) Копиці сіна в Шайї, 1865 р., К. Моне;
б) Марн в Шенневье, 1864р., К. Піссарро;
в) Канал дю Луен, весна, 1897 р., А. Сіслей
г) Пейзаж з мімозами, 1912 р., О. Ренуар

По-справжньому відкрили пленерний живопис і втілили цю ідеологію в своїх картинах-етюдах французькі імпресіоністи другої половини 19 століття художники К. Моне, К. Піссарро, А. Сіслей, О. Ренуар які прагнули писати «тільки з натури», фіксуючи короткий

стан природи при певному освітленні. Від цього їх картини здавалися незакінченими, за що живописцям дорікали критики і публіка(рис.2).

а)

б)

Рис.3. а)Титульний аркуш книги О. Полубинського «Rosarium» (1672-1677), О. Тарасевич; б) Нестор-літописець. Гравюра Леонтія Тарасевича. Київ, друкарня Києво-Печерської лаври, 1763 р.

а)

б)

Рис.5. Євангеліст Іоанн. Апостол Петро. Гравюра Г. Левицького. 1737 р.

Новий спосіб письма породив «плєнеризм», значення якого виходить за межі французького імпресіонізму другої половини 19 століття. У «плєнеризмі» склалася своєрідна техніка живопису, широке

і вільне письмо окремими мазками без подальшої роботи над нюансами. Замість лісеровок з ретельним просушуванням кожного шару фарби художники використовували спосіб «alla prima»[4].

Українська графіка бере свій початок з глибини віків. Поява рукописної книги в Київській Русі в 11—12 століття дала плідний ґрунт для розвитку книжкової графіки. Оздоблювали книгу орнаментальними заставками, вигадливими заголовними літерами (ініціалами), сторінковими ілюстраціями (мініатюрами), а також численними дрібними малюнками на берегах сторінок.

Наприкінці 17—початку 18 століття у київській і чернігівській друкарнях працював у техніці гравюри на міді й офорті чималий колектив обдарованих художників, зокрема Олександр і Леонтій Тарасевичі (рис.3). Олександр Тарасевич працював над гравюрами переважно релігійного змісту, також над портретами сучасників, у яких прагнув до реалістичного відтворення моделі, виявлення її психологічного стану.

Талановитим художником і обдарованим майстром книжкової ілюстрації та естампної гравюри був Леонтій Тарасевич. Виконував ілюстрації до релігійних і світських книг, портрети сучасників, панегірики та композиції на історичні теми. Всі твори мають вправний рисунок, майстерно змодельовану світлотінь, досконалу техніку різця.

У першій половині 18 століття графіка була збагачена високохудожніми гравюрами на міді Оверкія Козачківського. Цей художник працював у стилі бароко, хоч у деяких його творах помітні передумови класицизму. Гравюри мають складну композицію, вони сповнені експресії та динаміки рухів. Рисунок у нього сміливий, штрих та володіння світлотінню у виявленні форм упевнене.

Високого мистецького рівня гравюра на міді досягла у творчості видатного київського художника середини 18 століття Григорія Левицького. Гравюри відзначаються досконалістю, чистотою рисунка, м'якістю манери штрихування, майстерністю у відтворенні пластичних форм (рис.5).

На початку 19 століття українське графічне мистецтво вступає в новий етап свого розвитку. Провідне місце тепер займає станкова графіка, а в ній на широку дорогу виходять побутовий та історичний жанр, пейзаж та портрет.

Збагачення художньої мови сприяло опануванню митцями нових графічних технік: торцевою гравюрою на дереві, автолітографією, офортом, акватинтою та «чорною манерою» (меццо-тинто), які з'явилися в кінці 18— на початку 19 столітті.

В Україні літографія стала відомою у 20-х рр. 19 століття і відразу набула широкого розвитку.

а)

б)

Рис.6. а) Дім І. П. Котляревського в Полтаві, акварель, 1845 р., Т.Шевченко
б) Судна Рада, офорт, 1844 р., Т.Шевченко

а)

б)

Рис.7. а) Кобзар, П. Мартинович;
б) Зображення до поеми Шевченка «Гайдамаки», 1886 р., О. Сластіон

Новим етапом у розвитку українського мистецтва графіки стала творчість Тараса Шевченка (рис.6). Він багато працював у рисунку олівцем, пером, любив сепію, акварель. Надавав великого значення естампній графіці як найбільш доступному виду мистецтва для широких верств і сам працював багато в техніці офорта й акватинти. Значне місце у графічній творчості Шевченка займає портрет. Ще студентом академії Шевченко проявив свій талант і в книжковій графіці. В останні роки своєї творчості Шевченко захопився офортом і акватинтою.

Видатними українськими графіками другої половини 19 — початку 20 століття були Порфи́рій Мартинович і Опанас Сластіон.

Мартинович уславився як великий майстер рисунка олівцем. Передаючи світлотіньові ефекти та виявляючи форму, він умів гранично використати багатство тонової градації італійського олівця (рис.7а).

Рис.8. а) Деревя в полі. Братцево, 1866 р., І. Шишкін;
б) Просвіт, 1850 р., О. Саврасов;
в) Жовтень, 1898 р., В. Серов

У 1870-х рр. О. Сластін почав працювати над ілюстраціями до «Гайдамаків» Т. Шевченка (рис.7б). Майстерне володіння рисунком і світлотінню дало можливість йому вдало розв'язати композиції, сповнені складної динаміки, і з великою повнотою відтворити образи героїв поеми, передати пафос народного повстання, трагедійність, якими насичена геніальна поема.

Художник і архітектор Василь Кричевський знайшов своєрідне графічне вирішення у книжковій обкладинці. Вміле застосування народного орнаменту, майстерна і вишукана композиція шрифтового заголовка обкладинки книги — характерні риси його графіки.

Високої майстерності в оформленні й ілюструванні книги досяг Георгій Нарбут. Поєднання елементів народного мистецтва з рисами новітніх художніх шукань, рисунки шрифтів на базі модернізації кирилиці й шрифтів українського бароко дістали широке застосування у нарбутівському книжковому оформленні і унаслідувались його учнями [5].

Також звернемося до історії розвитку мистецтва графіки в традиціях російської художньої школи. Творчість Івана Шишкіна представлена безліччю офортів, літографій і гравюр, рисунків вугіллям та олівцем (рис. 8 а). Ретельне вивчення і досконально відпрацьоване зображення, виявлення форм і загострення деталей, не заважає створенню цілісного художнього образу.

Рис.9.Графічні матеріали

Рис.10. Приклади робіт виконаних автором під час проходження практики, 2017

Олексій Саврасов має безліч олівцевих замальовок пейзажів, крім виразного академічно міцного малюнка, підкорює глядача й передача стану мотиву (рис. 8 б). Його можна назвати родоначальником ліричного пейзажу.

Говорячи про пленер в графіці, також не можна не назвати ім'я Валентина Серова (рис. 8 в). Лінії «в тоні», штрихові і тонові плями передають простір, перспективні зміни ландшафтів. Треба зауважити, що начерки і замальовки тварин і птахів є особливою темою цього чудового художника [3].

Робота на свіжому повітрі вимагає більш «мобільних» — графічних матеріалів — олівців, акварелі, гелевих ручок тощо. Швидкі замальовки дали можливість спробувати різноманітні техніки і матеріали. Так як в наш час, є великий вибір матеріалів, а саме кольорових, тому й було за мету використати, не тільки чорний, білий та сірий, а й не зовсім звичні кольори — червоний, зелений, фіолетовий. Простий олівець, лінер, маркер, біла ручка, сріблястий маркер, акварель, кольорові маркери, а саме фіолетовий, червоний, зелений, все це, автор використав у своїх етюдах (рис. 9). В результаті, роботи автора виділялись колірною гамою поміж інших. Також було виконане поєднання акварелі з чорним маркером, лінером та білою ручкою (рис. 10).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Архітектурні зарисовки сприяють перейняттю архітектурного досвіду, важливого розуміння синтезу архітектури і природного ландшафту. Було використано звичні для графіки кольори, а також введення нової палітри кольорів — червоної, зеленої та фіолетової. У подальшому планується введення нових матеріалів, колірної гами, використання нових технік виконання.

Література:

1. *История возникновения пленэра [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kievartschool.com/programs/o-plenere/>*
2. *НАЦИОНАЛЬНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://interpretive.ru/termin/plener.html#item-79024>*
3. *Пленэр - что это слово значит? [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://fb.ru/article/188721/plener---что-eto-slovo-znachit>*
4. *ПЛЕНЭР В ГРАФИКЕ В РУССКОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ШКОЛЕ [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://research-journal.org/pedagogy/plener-v-grafike-v-russkoj-xudozhestvennoj-shkole/>*
5. *Розвиток мистецтва української графіки [Електронний ресурс]- Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11754/>*